

Małgorzata Rożyńska

Nauczyciel wobec zmian

MEN dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Modelowy system profilaktyki i pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom z dysleksją (M. Bogdanowicz, A. Bućko, R. Czabaj 2008) zakłada objęcie obserwacją wszystkie dzieci o nieharmonijnym rozwoju psychoruchowym już w okresie przedszkolnym, a szczególnie dzieci pięcioletnie. Aby wyróżnić ich start w szkole, konieczne jest rozpoznanie problemu oraz stymulacja tych funkcji percepcyjno-motorycznych, które rozwijają się zbyt wolno i nieharmonijnie. Idealnym miejscem na dokonanie oceny dzieci celem wyodrębnienia grup ryzyka dysleksji jest przedszkole i szkoła (klasa pierwsza). Warto ją rozpocząć od uważnej obserwacji dziecka. Lista symptomów opracowana przez M. Bogdanowicz (2003) dostarcza informacji, na co należy zwracać uwagę. Może pomóc w lepszym poznaniu dziecka, dostrzeżeniu i właściwym zinterpretowaniu jego problemów, niezbędnym do udzielenia kompetentnej pomocy.

Wskazówki pomocne przy dobieraniu materiałów do diagnozy

Zgodnie z nowymi aktami prawnymi nauczyciel wychowania przedszkolnego może wybrać metodę

(narzędzie) diagnozy z oferty wydawniczej, dbając o zachowanie spójności między realizowanym programem wychowania przedszkolnego a metodą diagnozy, na przykład w założeniach czy w rodzaju używanych pomocy. Nauczyciel może również opisać wypracowaną i sprawdzoną przez siebie i współpracowników metodę diagnozy.

Wybrana metoda diagnozy powinna opierać się na codziennej obserwacji w toku realizowanych zajęć i zabaw. Powinna także uwzględniać aktywność dziecka w sytuacjach, podczas których wykonuje ono zadania, nawiązuje kontakty społeczne, wyraża emocje. Nauczyciel może stosować również inne techniki diagnostyczne, takie jak: analiza rysunków i prac dziecka, rozmowa z rodzicami czy próby eksperymentalne. Zastosowane narzędzie powinno przyczynić się do podsumowania obserwacji w danym okresie.

Metoda (narzędzie), zgodnie z przyjętymi standardami diagnozy pedagogicznej, powinna zawierać informacje:

- założenia, cel, zakres,
- warunki stosowania (kto, kiedy, z użyciem jakich pomocy),

- sposób zbierania i analizowania informacji,
- zasady interpretowania wyników z możliwością formułowania propozycji **działań wspierających rozwój dziecka**, a także określenia **pozytywnych czynników w dziecku** dla osiągnięcia gotowości do nauki w szkole oraz **indywidualizowania pracy z dzieckiem**.

Na swojej stronie internetowej Ośrodek Rozwoju Edukacji zamieszcza informacje umożliwiające korzystanie z materiałów doskonalących wiedzę i umiejętności przeprowadzania diagnozy przedszkolnej.

Materiały: Skala Gotowości Szkolnej (SGS) oraz Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) zawierają praktyczny opis postępowania diagnostycznego w celu analizy przygotowania pięciolatek i sześciolatek do nauki w szkole. Zostały opracowane w 2009 r. przez zespół pracowników CMPPP w związku z ukazaniem się nowych aktów prawnych dotyczących podstawy programowej i dopuszczania programów do użytku szkolnego. Skala GE-5, wystandaryzowana obserwacyjna metoda dla nauczycieli przedszkoli, jest pomocna w przeprowadzaniu obserwacji i analizy gotowości pięciolatek do nauki w szkole.

Profesjonalnym narzędziem do diagnozy gotowości szkolnej u dzieci 5–6-letnich jest multimedialny program Gotowość szkolna. Zestaw ćwiczeń do wspomagania procesu diagnozy gotowości szkolnej oraz stymulacji funkcji percepcyjno-motorycznych i umiejętności matematycznych (R. Czabaj, I. Mańkowska, M. Rożyńska, E. Tryzno 2009). Umożliwia diagnozę obszarów związanych z osiągnięciem gotowości szkolnej.

Do wysokiej klasy narzędzi pomocnych w diagnozie ryzyka dysleksji dzieci w młodszym wieku szkolnym należą multimedialne programy z serii Dysleksja autorstwa M. Bogdanowicz: Ocena ryzyka dysleksji. Zestaw materiałów interaktywnych wspomagających badanie przesiewowe dzieci oraz profilaktykę w zakre-

©iStockphoto.com

sie trudności w czytaniu i pisaniu oraz Ocena przyczyn trudności w nauce czytania i pisania. Zestaw zadań dla dzieci ośmioletnich.

Wśród rekomendowanych przez Polskie Towarzystwo Dysleksji narzędzi do badań przesiewowych stosowanych u dzieci w młodszym wieku szkolnym, które służą stwierdzeniu symptomów zapowiadających możliwość wystąpienia trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci, a szczególnie symptomów ryzyka dysleksji, należy wymienić: Skalę Ryzyka Dysleksji M. Bogdanowicz oraz Kwestionariusz rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu M. Bogdanowicz (do klasy 1, 2 i 3). Oceny za pomocą tych narzędzi można dokonać w pierwszym roku nauki czytania i pisania oraz w kolejnych klasach. Dokonanie oceny wybranych aspektów rozwoju psychoruchowego dziecka za pomocą tych narzędzi może ujawnić zagrożenie wystąpienia niepowodzeń w czytaniu i pisaniu oraz wskazuje potrzebę codziennych ćwiczeń prowadzonych w szkole i w domu. Diagnozę ryzyka dysleksji potwierdzają nasilone trudności w czytaniu, stwierdzone za pomocą obserwacji i dostępnych metod oceny postępów w czytaniu.

Wyniki opracowane na podstawie wymienionych narzędzi służą nauczycielowi do zaplanowania właściwej pomocy. Usprawnienie słabiej rozwijających się funkcji oraz doskonalenie umiejętności czytania i pisania daje duże szanse na przezwyciężenie trudności. Nieudzielenie pomocy grozi zaś długoletnimi konsekwencjami w postaci niepowodzeń szkolnych, które

w starszych klasach będą narastały. Należy pamiętać, że zapewnienie harmonijnego rozwoju dziecka ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się jest możliwe tylko przez udział dziecka w terapii pedagogicznej (zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych), prowadzonej przez specjalistę terapii pedagogicznej.

Jeśli trudności w czytaniu i pisaniu będą się utrzymywały pomimo pomocy w formie ćwiczeń stymulujących w przedszkolu i korekcyjno-kompensacyjnych na etapie edukacji wczesnoszkolnej (klasy I-III), rodzice powinni udać się z dzieckiem na badanie diagnostyczne do poradni psychologiczno-pedagogicznej. Zgodnie z nowymi przepisami o pomocy psychologiczno-pedagogicznej opinia z rozpoznaniem dysleksji rozwojowej po trzeciej klasie szkoły podstawowej jest ważna przez cały okres edukacji szkolnej.

Wskazówki pomocne przy budowaniu programu wsparcia dla uczniów ryzyka dysleksji w szkole

- ▶ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej dotyczące potrzeb uczniów ryzyka dysleksji (z dysleksją rozwojową) gwarantują prawo do diagnozy, terapii, dostosowania form i metod nauczania i obligują szkołę do udzielania tym uczniom specjalistycznej pomocy dostosowanej do ich potrzeb i możliwości.
- ▶ Szkołę podstawową uznaje się za miejsce rozpoznawania specyficznych trudności w nauce, uzdolnień i predyspozycji oraz udzielania dzieciom indywidualnego wsparcia.
- ▶ Proces prowadzonej w szkole diagnozy (obserwacji i rozpoznawania) obejmuje określenie obszarów dobrego funkcjonowania, zdolności, zainteresowań i dążeń ucznia.
- ▶ Rozwiązania organizacyjne odnoszące się do pracy z uczniami ze specyficznymi trudnościami w nauce mają zapewnić im wsparcie i zindywidualizowaną pomoc, w zależności od dokonanego na poziomie szkoły rozpoznania jego trudności i uzdolnień. In-

dywidualizowanie pracy z uczniem ma występować zarówno na obowiązkowych, jak i dodatkowych zajęciach edukacyjnych.

- ▶ Do najważniejszych działań wspierających uczniów ryzyka dysleksji i z dysleksją rozwojową jest opracowanie przez nauczycieli i specjalistów zindywidualizowanego programu edukacji zawierającego elementy wsparcia (Plan Działań Wspierających).
- ▶ W trosce o prawidłowy rozwój psychofizyczny rodzice dziecka powinni wspomagać szkołę w prawidłowym organizowaniu procesu dydaktycznego przez wypełnianie zaleceń nauczycieli.
- ▶ Obowiązkiem ucznia i rodzica jest podjęcie pracy nad trudnościami w ramach form pomocy, jakie proponuje mu szkoła.
- ▶ Rodzice dziecka ryzyka dysleksji powinni wiedzieć, że prawa to nie przywileje ani zwolnienie od pracy, lecz stworzenie właściwych warunków do uczenia się dziecka i wspieranie go w pracy nad jego problemem.

Plan Działań Wspierających powinien kłaść nacisk na usuwanie objawów trudności w uczeniu się oraz wspomagać rozwój potencjalnych możliwości dzieci, rozbudzać w nich gotowość do uczenia się, a także umożliwiać doskonalenie sposobów kompensowania trudności.

Dzieci, u których przejawy trudności w nauce będą występowały w niewielkim nasileniu, może skutecznie wspierać nauczyciel przy dobrej współpracy z rodzicami, najlepiej pod kierunkiem specjalisty podczas systematycznych konsultacji. Jednak gdy u dzieci kilka różnych trudności objawia się w postaci nasilonej, uporczywej i dotkliwej, to powinny one uczęszczać na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole, które prowadzi specjalista terapii pedagogicznej. Natomiast dzieci z rozpoznaniem ryzykiem dysleksji w nasileniu głębokim często wymagają indywidualnego wsparcia i poszerzonej pomocy terapeutycznej. Program wsparcia uczniów ze

specyficznymi trudnościami w nauce powinien uwzględniać terapeutyczne kształcenie, które zapewni aktywizację wszystkich sfer rozwoju, funkcji i procesów psychicznych, motorycznych, emocjonalno-społecznych. Ponadto pozytywną strategią jest równoczesne pracowanie nad motywowaniem dzieci i rozwijaniem u nich poczucia własnej wartości. Należy pamiętać, że doboru metod i programu dokonuje prowadzący zajęcia (terapeuta, nauczyciel), dostosowując do potrzeb, zainteresowań oraz możliwości dzieci.

specjalista terapii pedagogicznej – Dz.U. z 2004 r., nr 265, poz. 2644, Rozporządzenie Ministra Gospodarki i pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania wymienia wśród zawodów nauczycielskich: Nauczyciel – specjalista terapii pedagogicznej – numer: 235905

Podjmując się pracy z dziećmi ryzyka dysleksji, należy zapewnić im istotne doświadczenia, które współtworzą korzystne podstawy kontynuowania edukacji w ciągu całego życia. Należy pamiętać, że dzieciom ryzyka dysleksji trudniej sprostać edukacyjnym oczekiwaniom i instytucjonalnym wymaganiom. Profesjonalne wsparcie, terapia pedagogiczna w formie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych prowadzonych przez specjalistę terapii pedagogicznej ma znaczenie w funkcjonowaniu społecznym tych dzieci, a także w likwidowaniu barier edukacyjnych oraz stwarzaniu im równych szans rozwoju.

Nauczyciele współodpowiedzialni za kształcenie dziecka powinni być zainteresowani zdobywaniem wiedzy na temat dysleksji. Łatwiej im będzie zrozumieć trudności dziecka, ale przede wszystkim wspomagać je w nauce. Świadomi nauczyciele nie czekają, aż problem sam się rozwiąże, lecz wyrażają gotowość do współpracy ze specjalistami.

Bibliografia

- M. Bogdanowicz, *Kwestionariusz rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu*, [w:] *ORTOGRAFFITI z Bratkiem. Materiały metodyczne dla nauczycieli*, (praca zbiorowa), Gdynia 2010.
- M. Bogdanowicz, *Psychologia kliniczna dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1991.
- M. Bogdanowicz, *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*, Gdańsk 2003.
- M. Bogdanowicz, *Skala Ryzyka Dysleksji*, [w:] *Ryzyko dysleksji. Program i diagnozowanie*, M. Bogdanowicz, Gdańsk 2003.
- M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, *Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*, Gdynia 2004.
- M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, M. Rożyńska, *Uczeń z dysleksją w domu. Poradnik nie tylko dla rodziców*, Gdynia 2007.
- T. Gałkowski, G. Jastrzębowska (red.), *Logopedia. Pytania i odpowiedzi*, Opole 1999.
- T. Gąsowska, Z. Pietrzak-Stępkowska, *Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu*, Warszawa 1994.
- A. Grabowska, K. Rymarczyk (red.), *Dysleksja od badań mózgu do praktyki*, Warszawa 2004.
- J. Jastrząb, *Usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych u dzieci dyslektycznych*, Warszawa 2005.
- G. Krasowicz-Kupis, *Rozwój i ocena umiejętności czytania dzieci sześciolletnich*, [w:] *Skala Gotowości Szkolnej*, A. Frydrychowicz, E. Koźniewska, A. Matuszewski, E. Zwierzyńska (red.), Warszawa 2006.
- E. Kujawa, M. Kurzyzna, *Reedukacja dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu metodą 18 struktur wyrazowych*, Warszawa 1994.